

УДК 371.134:378.147

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Борисенко Н.А., к. пед. н.,
старший викладач кафедри технологічної і професійної освіти
*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

У статті представлено обґрунтування методики підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи. Розкрито сутність кожного елемента поданої методики. Розглянуто етапи підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи згідно з розробленою методикою.

Ключові слова: *художньо-технічні вміння, методика підготовки, майбутні вчителі технологій, міждисциплінарні зв'язки, художньо-творче освітнє середовище, кваліфікаційна дипломна робота.*

В статье представлено обоснование методики подготовки будущих учителей технологий к формированию художественно-технических умений у учащихся базовой школы. Раскрыта суть каждого элемента представленной методики. Рассмотрены этапы подготовки будущих учителей технологий к формированию художественно-технических умений у учащихся базовой школы согласно разработанной методике.

Ключевые слова: *художественно-технические умения, методика подготовки, будущие учителя технологий, междисциплинарные связи, художественно-творческая образовательная среда, квалификационная дипломная работа.*

Borysenko N.A. METHODS OF FUTURE TECHNOLOGIES TEACHERS' TRAINING FOR FORMING SECONDARY SCHOOL PUPILS' ARTISTIC AND TECHNICAL SKILLS

The article presents the justification of the methods of future technology teachers' training for forming secondary school pupils' artistic and technical skills. The essence of each element of the given method is revealed. The stages of future technology teachers training for forming secondary school pupils' artistic and technical skills in accordance with the worked out methodic are considered.

Key words: *artistic and technical skills, training methods, future technology teachers, interdisciplinary links, artistic and creative educational environment, qualifying diploma paper.*

Постановка проблеми. Формування особистості майбутнього вчителя технологій відбувається в процесі здобуття вищої освіти, що є невід'ємною складовою частиною його професійно-педагогічної підготовки. Динаміка сучасного суспільства, активні інтеграційні процеси, інновації стимулюють потребу в підготовці компетентних професіоналів.

Вимоги до вчителя визначаються передусім суспільством, в якому він працює. Їх розробляють на основі вимог, які склалися раніше та які отримали своє визнання в нових умовах, з урахуванням перспектив розвитку суспільства в цілому та системи освіти зокрема.

Впроваджена у закладах освіти України проектно-технологічна система трудового навчання учнів потребує відповідної підготовки вчителів, а також розробки її належного змістово-методичного забезпечення.

Водночас питання професійної підготовки вчителів до реалізації проектного підходу в трудовому навчанні учнів наразі залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів досліджували науковці Л. Бірюк, В. Беспалько, О. Зосименко, Н. Кузьміна, Л. Міщик, О. Пехота, В. Семиченко, О. Семенов, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін. Теоретико-методичні засади професійної підготовки педагогічних кадрів до здійснення трудового навчання школярів вивчали О. Коберник, В. Курок, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Н. Слюсаренко, Д. Тхоржевський та ін.

Проте, незважаючи на значні напрацювання, досі не існує єдиного підходу до визначення вмінь, які б забезпечували проектно-технологічну діяльність. Такими, на наш погляд, є художньо-технічні вміння [2].

Аналіз практики використання проектного підходу в закладах загальної середньої освіти України свідчить, що, внаслідок відсутності злагодженої підготовки до професійної діяльності майбутніх учителів технологій, існує проблема якісного становлення фахівців до проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання.

Постановка завдання. Мета статті – обґрунтувати методику підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи, як і будь-яка інша навчальна діяльність, здійснюється за певною методикою. В.А. Сластьонін подає загальнонаукове розуміння поняття, за яким «методика» – це процедура використання комплексу методів та прийомів навчання і виховання [8, с. 34]. Оскільки наше дослідження виконувалося в галузі технологічної освіти, методика з погляду трудового навчання (від старогрецьк. «методос» – шлях дослідження, спосіб пізнання) має як широке, так і вузьке трактування.

У вузькому розумінні методику трудового навчання А.С. Линда розглядає як дидактично обґрунтовану систему знань, умінь і навичок, що відображає загальні принципи, методи та форми роботи з трудового навчання і є галуззю педагогічної науки [6].

Нами розроблено методику підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи, що має поетапну організацію.

Структурні елементи розробленої методики представлені на рис. 1. Ними є мета (цілі), зміст, форми, методи, засоби підготовки.

Метою підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи виступає формування достатнього та високого рівня готовності до означеної діяльності. Системоутворюючим елементом методики є готовність майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи, тобто всі структурні елементи розробленої методики спрямовані на досягнення кінцевого результату процесу підготовки.

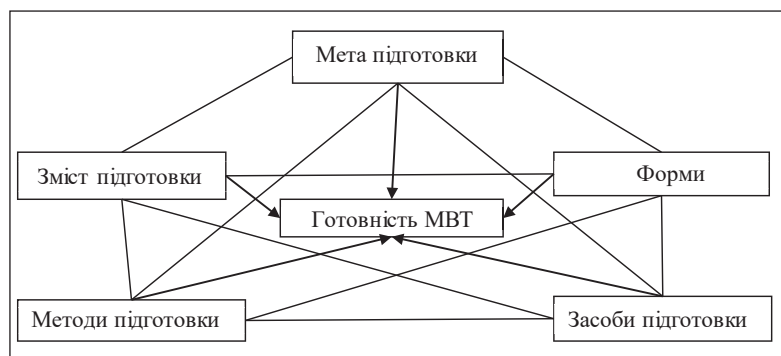

Рис. 1. Методика підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи

Досягнення мети передбачає поетапну підготовку майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, а саме: формування художньо-технічних умінь у майбутніх учителів технологій; оволодіння студентами методикою формування названих умінь в учнів; удосконалення вмінь з організації проектно-технологічної діяльності та формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи у процесі проходження майбутніми вчителями технологій педагогічної практики; творче застосування набутих художньо-технічних умінь під час написання кваліфікаційної дипломної роботи.

Розглянемо *етапи підготовки* майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи згідно з розробленою методикою.

I етап – *когнітивно-репродуктивний* – передбачає забезпечення міждисциплінарних зв'язків у процесі формування художньо-технічних умінь у майбутніх учителів технологій.

Зміст підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів 5–9 класів визначається ОПП підготовки фахівців.

У межах нашого дослідження, за рахунок міждисциплінарних зв'язків дисципліни, які вивчаються майбутніми вчителями технологій, повинні:

1) чітко відображати специфіку формування художньо-технічних умінь у студентів. Це досягається шляхом обґрунтованого визначення дисциплін, що мають можливості для формування названих умінь, а також оптимального підбору завдань, які повинні вирішити майбутні фахівці;

2) забезпечувати наступність, систематичність і безперервність процесу оволодіння художньо-технічними уміньми, а також створювати умови для якісного за-

своєння всього навчального матеріалу. Досягнення цієї вимоги відбувається за рахунок взаємозв'язку дисциплін, послідовності їх вивчення, спрямованості на якісне оволодіння відповідною можливістю дисципліни групою художньо-технічних умінь.

Як було обґрунтовано у [1], підготовка майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи, формування готовності до окресленої діяльності неможливі у межах вивчення однієї дисципліни під час навчання у закладах вищої освіти. Тому

використання міждисциплінарних зв'язків є доречним.

З метою вивільнення часу, для внесення розробленого нами творчого комплексу завдань до змісту дисциплін рекомендуємо максимально використовувати міждисциплінарні зв'язки між тими дисциплінами, які мають суголосний зміст теоретичного матеріалу, а саме: вивчення нового матеріалу будувати на основі повторення, поглиблення та розширення раніше вивченого. Вивільнений час використовувати для включення майбутніх учителів технологій у пошуково-творчу діяльність.

II етап – *практично-методичний* – передбачає створення художньо-творчого освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів. На цьому етапі відбувається створення сукупності органічно поєднаних впливів і чинників для забезпечення готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, самовдосконалення, самореалізації в науково-технічному та психолого-педагогічному оточенні. Перебуваючи в цьому середовищі, студенти готуються до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи, набувають знань про різноманітні форми і методи навчання, оволодівають уміннями застосовувати їх під час різних етапів уроку.

Етап реалізується у процесі вивчення методичних дисциплін, у процесі проходження педагогічної практики, під час написання кваліфікаційної дипломної роботи.

Створення художньо-творчого освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів передбачає застосування в навчальному процесі різноманітних форм, методів і засобів залучення студентів до творчої діяльності.

Слід зауважити, що традиційні форми й методи навчання зорієнтовані переважно на вербально-логічний підхід, який не враховує достатньою мірою індивідуальних особливостей сприйняття інформації та варіативності типів мислення студентів. Тому врахування психологічних особливостей студентів під час організації навчального процесу може забезпечити істотний прогрес у пізнавальній діяльності студентів [9].

Вагомого значення надаємо класифікації форм навчальної діяльності студентів, запропонованої А. Вербицьким, яку він будує згідно з контекстним підходом до навчання [5]. Відповідно до неї підібрані такі форми:

– такі, що відтворюють академічні процедури (лекція-візуалізація, проблемна лекція, лекція із задалегідь заплановани-

ми помилками, практичні та лабораторні заняття з розв'язанням творчих завдань);

– форми квазіпрофесійної діяльності, які відтворюють в аудиторних умовах обставини, зміст і динаміку професійної діяльності, стосунків між людьми (навчальні, імітаційні, ділові ігри). Створення ситуації квазіпрофесійної діяльності – це моделювання тих психолого-педагогічних умов, які забезпечують становлення фахівця через засвоєння знань, формування професійно важливих умінь і навичок, розвиток системи професійних цінностей, набуття автентичного досвіду, зокрема творчого й емоційно-оцінного, в площинах професійних контактів і проблемних ситуацій;

– ті, які передбачають виконання реальних дослідницьких (науково-дослідницька робота, виконання кваліфікаційних робіт) або практичних функцій (педагогічна практика). А. Вербицький вважає, що на цьому етапі завершується процес трансформації навчальної діяльності у професійну.

Для забезпечення мотивації навчального процесу, розвитку пізнавальної активності студентів важливо використовувати активні методи навчання, що будуються на діалозі студентів між собою, вільному обміні думками.

Доцільним є використання таких методів: змагальні методи («Оціни рішення», «Захист теми», «Реклама» тощо), метод мозкового штурму, човниковий метод, ігрове проектування, метод моделювання фрагментів уроків, інтеграція знань, комп'ютерні технології презентації навчального матеріалу, педагогічні практики тощо.

Услід за О.Д. Сидоренко [7, с. 68] вважаємо, що стимулювання творчої діяльності – це не лише застосування спеціальних методів активізації розумової діяльності, а й організація комфортних умов роботи, уважне ставлення до кожного студента.

Для успішного формування художньо-технічних умінь викладачеві необхідно постійно враховувати неоднорідність складу студентів: серед них завжди є більш і менш здібні, більше і менше розвинуті; одні з них відразу розуміють, що від них вимагається, а іншим потрібні додаткові індивідуальні консультації. Необхідно уважніше ставитися до тих, хто відстає, стежити за їхньою роботою, вселяти в них почуття бадьорості та впевненості в своїх здібностях.

Кваліфікаційна дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у закладі вищої освіти. Майбутні вчителі технологій виконують цей вид роботи протягом навчання на IV курсі.

У процесі написання кваліфікаційної роботи студенти закріплюють і поглиблюють теоретичні знання та практичні вміння з організації проектно-технологічної діяльності, набувають уміння самостійно вирішувати конкретні завдання; оволодівають методикою досліджень у проектно-технологічній діяльності, логічним викладом матеріалу.

На нашу думку, виконання кваліфікаційних робіт майбутніми учителями технологій у формі розробки проекту має низку переваг:

- підвищення мотивації студентів до активної пошуково-дослідницької, творчої діяльності;
- сприяння формуванню інтелектуально-творчого потенціалу студентів;
- включення майбутніх учителів технологій до проектно-технологічної діяльності;
- перевірка рівня сформованості художньо-технічних умінь студентів;
- оволодіння методикою організації проектно-технологічної діяльності учнів [4].

Необхідним є підсилення професійної спрямованості навчального матеріалу – залучення майбутніх учителів технологій до різноманітних видів робіт, пов'язаних із професійною діяльністю.

Роль педагогічної практики в підготовці майбутніх учителів технологій до реалізації проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання, до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи важко переоцінити, оскільки у процесі її проходження студенти в реальних умовах освітнього процесу школи застосовують отримані знання та художньо-технічні вміння, удосконалюють уміння з організації проектно-технологічної діяльності та формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи, бачать проблеми, над вирішенням яких слід додатково працювати.

Педагогічна практика майбутніх учителів технологій є етапом їхньої фахової підготовки в цілому та підготовки до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи зокрема.

Завершена підготовка майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи можлива тільки за умови взаємопроникнення та взаємозумовленості теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів. Професійно орієнтовані уміння та навички не можна сформувати лише в аудиторіях. Це говорить про значущість педагогічної практики в системі підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи.

С.У. Гончаренко визначає педагогічну практику студентів як спосіб вивчення ос-

вітнього процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів, мета якої – виробити у них уміння і навички, необхідні в майбутній професійній діяльності, закріпити теоретичні знання, застосувати їх на педагогічній практиці [3, с. 268].

Педагогічна практика для студентів технологічних спеціальностей включає в себе самостійне проведення окремих уроків трудового навчання, проведення виховних заходів і вивчення особистості школяра.

У межах нашого дослідження важливим було посилення художньо-технічного спрямування педагогічної практики.

З метою формування готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи під час проходження педагогічних практик нами було доопрацьовано їх програми – безвідривної (навчально-методичної) та навчально-залікової.

Завдяки проходженню безвідривної педагогічної практики майбутніми вчителями технологій вони мають закріпити свої знання та художньо-технічні уміння, набути практичних навичок із формування художньо-технічних умінь в учнів безпосередньо під час освітнього процесу.

Навчально-залікова педагогічна практика є завершальним етапом набуття готовності майбутніми вчителями технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи. Ця практика здійснюється в умовах, максимально наближених до реальних. У ракурсі нашого дослідження метою цього виду практики було закріплення, узагальнення отриманих художньо-технічних умінь, формування досвіду майбутніх учителів технологій із формування художньо-технічних умінь в учнів 5–9 класів у процесі проведення уроків, спрямованих на формування конкретних художньо-технічних умінь на відповідному етапі проектно-технологічної діяльності.

III етап – *діяльнісно-систематизуючий* – передбачає розробку і впровадження в освітній процес підготовки бакалаврів курсу за вибором «Основи художньо-технічної творчості», який відіграє узагальнюючу та системоутворюючу роль у процесі фахової підготовки студентів, є проміжною ланкою між теоретичним засвоєнням знань із художньо-технічної підготовки та їх практичним застосуванням у реальних умовах сучасної школи.

Реалізація третього етапу здійснювалася шляхом розробки навчальної програми курсу за вибором, навчально-методичного комплексу до нього та впровадження курсу за вибором в освітній процес експериментальних груп паралельно з вивченнями

студентами методичних дисциплін до проходження педагогічної практики.

Під час вивчення курсу за вибором «Основи художньо-технічної творчості» студенти оволодівали уміннями визначати репрезентативну систему людини; розвивати образне мислення, моторно-рухову сферу учнів, зорово-моторну координацію за допомогою спеціально підібраних вправ і завдань; добирати завдання для формування художньо-технічних умінь з урахуванням провідної репрезентативної системи учня; розробляти фрагменти уроків із формування художньо-технічних умінь.

Ми переконані, що для якісної підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи студенти під час навчання у закладах вищої освіти повинні залучатися до тих видів робіт, які вони забезпечуватимуть у школі. Тому вивчення курсу за вибором передбачає виконання усіх тренінгів та вправ студентами.

Знання та уміння, набуті під час практичних робіт, поглиблюються та закріплюються у процесі виконання завдань, винесених на самостійне опрацювання.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, методика підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів базової школи передбачає впровадження в освітній процес міждисциплінарних та творчих завдань для дисциплін, що забезпечують підготовку майбутніх учителів технологій до проектно-технологічної діяльності; курсу за вибором «Основи художньо-технічної творчості»; завдань педагогічної практики, написання кваліфікаційної дипломної роботи студентами бакалаврату за оновле-

ною структурою та змістовим наповненням параграфів, створення художньо-творчого освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисенко Н.А. Міжпредметні зв'язки в художньо-технічній підготовці майбутніх учителів технологій. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2015. Вип. 7. Ч. 1. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. С. 61–64.
2. Борисенко Н.А. Художньо-технічні уміння у професійній підготовці майбутніх учителів технологій. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2011. Вип. 14 (24). С. 15–18.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
4. Єфіменко С.М. Створення інтелектуально-творчого середовища в процесі організації проектно-технологічної діяльності майбутніх учителів технологій. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. № 10. С. 216–220.
5. Калініченко А.І. Особливості моделювання ситуацій квазіпрофесійної діяльності у вищій школі. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2014. Вип. 42. Ч. 2. С. 70–74.
6. Лында А.С. Методика трудового обучения: учеб. пособ. Москва: Просвещение, 1977. 231 с.
7. Сидоренко О.Д. Розвиток художньо-творчих умінь і навичок майбутніх учителів трудового навчання в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2006. 235 с.
8. Слостенин В.А. Педагогика. М.: Школа-Пресс, 2000. 512 с.
9. Шквир О.Л. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2003. № 12. С. 85–88.